

Nr 756

Av herr **Larsson** i Hedenäset, om åtgärder för att främja fisket i Torne älv.

I sin egenskap av gränsbygd är Tornedalen av särskilt intresse ur olika synpunkter. Frågan om utkomst och försörjning åt en inte allför utglesad befolkning framstår som ett allmänt intresse. Bl. a. har detta förhållande erkänts genom tillkomsten av tornedalsutredningen och 1962 års riksdagsbeslut i anledning härav.

Även om således försörjningsfrågorna i Tornedalen ägnats intresse och föranlett en del positiva åtgärder påkallar de ändock en fortgående uppmärksamhet. Detta förhållande kan exemplifieras med den fortgående befolkningsminskningen i tornedalskommunerna.

En förnyad samlad översyn av Tornedalens försörjningsfrågor kommer — om inte en vändning till det bättre inträder — snart att visa sig erforderlig. Även om så kommer att ske bör detta inte utesluta att uppmärksamhet direkt ägnas åt vad som genom punktvisa insatser kan göras för en mera positiv utveckling. Utifrån denna bedömning må här intresse ägnas åt vad som kan göras för främjandet av fisket i bygden.

I gången tid var fisket av stor betydelse för folkförsörjningen i Tornedalen. Även om det med åren kommit att förlora i betydelse tillför det dock ännu i dag inkomstförstärkning i både älvdalen och det aktuella kustområdet. Förutsättningar torde föreligga för att betydligt förbättra fisket och därmed dess tillskott till folkförsörjningen i bygden. Det är angeläget att det göres mera fångstgivande såväl vid husbehovsfiske som mera yrkesinriktad verksamhet. Turismen kan göras livligare genom den stimulans som tillgången till vatten tjänliga för fritidsfiske erbjuder.

Tyvärr måste det noteras att statens insatser på hithörande område hittills ej i allt haft den positivt stödjande prägel som borde vara naturlig. Detta belyses närmare i fortsättningen samtidigt som olika åtgärder för fiskets upphjälpande diskuteras.

Uppförande av en fiskodlingsanstalt

För fiskets främjande tillämpas tidigare på sina håll uppfödning i särskilda anläggningar av fiskyngel till varierande ålder, som efter en tid utplanteras i fritt vatten. Detta sker företrädesvis i fråga om s. k. ädelfisk, exempelvis lax, laxöring, forell. Uppförandet av en fiskodlingsanstalt i Tornedalen har i olika sammanhang diskuterats sedan 1920-talet utan att en sådan ännu kommit till stånd. I detta

sammanhang må uppmärksammas att medel avsedda bl. a. för detta ändamål har uttaxerats av älvdalens skogsägare.

År 1917 slöt Sverige en överenskommelse med Ryssland angående ordnandet av timmerflottningen i Torne och Muonio älvar. Beträffande fiskeavgift stadgas i artikel 2 i överenskommelsen följande: "Storleken av den avgift, som bör åläggas det flottade virket är gemensamt bestämd till 5 penni eller 3½ öre för flottningsenhet obarkat virke. Inkomsten av denna avgift skall användas till laxfiskets upphjälpande i Torneå och Muonio älvar."

I deklaration av år 1927 mellan Sverige och Finland bestämdes att "För fiskets upphjälpande i Torneå och Muonio älvar" skulle för flottningsenhet utgå en avgift om "fem öre i svenskt mynt eller däremot svarande belopp i finskt mynt". En liknande deklaration undertecknades sedermera år 1933.

En år 1920 tillsatt svensk-finsk delegation föreslog i ett år 1924 avgivet betänkande att med utnyttjande av dessa medel en fiskodlingsanstalt skulle uppföras i anslutning till Torneå älv. Den 10 maj 1927 träffades överenskommelse mellan de berörda staterna om uppförande av en sådan anläggning. Till att börja med var avsikten att fiskodlingsanstalten skulle uppföras på den finska sidan, vilket sedermera ändrades till en placering vid Kengisforsen i Pajala socken på den svenska sidan. Vissa förberedelser vidtogs, men arbetet blev på grund av vissa mellankommande svårigheter ej fullföljt.

Kvar står att beslut om uppförande av en fiskodlingsanstalt har fattats av de berörda staterna och att för detta ändamål skulle användas medel som för fiskets främjande uttaxerats av skogsägarna i Torne älvs flodsystem. Hur mycket dessa uttaxerade medel f. n. kan uppgå till är för motionären ej möjligt att få klarlagt. Så mycket har dock framkommit att till länsstyrelsen i Norrbottens län i juni 1933 inlutit ett sammanlagt belopp om kronor 10 728: 01. Då detta får förutsättas vara hälften av dittills uttaxerade medel och då därtill får läggas dels de uttaxeringar som skett efter denna tid, dels ock ränta på ränta under årens lopp, borde man kunna utgå ifrån att dessa uttaxeringar under årens lopp sammantaget utgör ett icke oväsentligt belopp. Då detta som nämnts är pengar som erlagts av skogsbruket i Tornedalen och då detta skogsbruk till stor del är bondeägt, innebär det att bygdens befolkning till en betydande del fått erlægga dessa avgifter för fiskets befrämjande. Det måste då även vara riktigt att de hopbragta medlen kommer till avsedd användning. Det framstår som angeläget att tidigare fattade beslut om uppförande av en fiskodlingsanstalt i anslutning till Torne älv verkställas och att i anledning härav erforderliga utrednings- och projekteringsarbeten med det snaraste igångsättes.

Äganderättsförhållanden

Sedan ett antal år pågår en omfattande process om äganderätten till fiske efter lax och laxöring i Torne älv. Parter i densamma är å ena sidan kronan och å

andra sidan Vitsaniemi byamän i Hietaniemi socken. I såväl häradsrätten som hovrätten har fiskerätten tillerkänts byamännen. Detta synes ju även väl svara mot vad som är gällande i andra delar av landet. Som regel gäller ju fortfarande i svensk lagstiftning hälsingelagens stadgande: "Nu skall man själv råda över sina fiskevatten. — Den äger vatten, som land äger, så framt det ej med köp gått undan." Kronan har ändock fört målet till högsta instans, där huvudförhandlingarna inte ännu påbörjats.

Även om det slutliga utslaget i denna rättstvist blir prejudicerande för övriga delar av Torne älv framstår den som diskutabel. Byamännen (ett 50-tal fastighetsägare) hade till årsskiftet 1965/66 åsamkats kostnader i målet om drygt 355 000 kronor. Kronans partskostnader och det allmännas rättegångskostnader är icke kända. Då kostnaderna i samband med handläggningen i högsta domstolen ännu kvarstår vågar man dock antaga att de sammanlagda processkostnaderna snarare kommer att över- än understiga en miljon kronor.

Processen om fiskerätten i Torne älv är ett faktum åt vilket intet är att göra. Den är därtill i sitt slutskede. Ifrågasättas måste dock det rimliga i att kronan skall intaga en attityd som orsakar det allmänna stora kostnader för att få klarlagt att äganderätt skall ha samma innehåll i gränstrakterna längst i norr som i landets övriga delar.

Sär- och dubbelbeskattning

För laxfisket i Torne älv gäller även en unik dubbelbeskattning. Fortfarande gäller en form av prästerskapets tionde. Skatten uttages visserligen ej numera i form av var tionde fångad lax. Sedan 1897 års konvention mellan Sverige och Ryssland samt Kungl. Maj:ts förordnande genom beslut den 6 juni 1902 försäljes nämligen den svenska sidan tillkommande hälften av laxtiondet genom konungens befallningshavande. Vid 1910 års beslut om reglering av prästerskapets avlöning påbörjades en successiv avveckling i landet av prästerskapets tionde. Så har emellertid ännu ej skett beträffande laxfisket i Torne älv.

Av intresse i detta sammanhang är utvecklingen på den finska sidan om gränsälven. Enligt förutnämnda konvention av år 1897 tillerkändes de svenska och finska fiskerättsägarna lika del av laxfisket i Torne älv. I Finland har emellertid sedan år 1927 de genom försäljning av laxtionden influerna medlen fonderats. Efter riksdagsbeslut år 1961 uppbäres ej laxtionde i Finland, och de därav uppburna fonderade medlen har återbetalats till respektive fiskerättsägare.

Denna fråga var i anledning av motion i ärendet föremål för riksdagsbehandling år 1963. Härvid anförde bevillningsutskottet, vilket yttrande även biträdades av riksdagen: "Utskottet delar helt motionärens uppfattning att denna otidsenliga beskattning, som ur statsfinansiell synpunkt saknar betydelse, bör avvecklas." Som emellertid den svensk-finska kommissionen rörande fisket i Torne och Muonio älvar inom kort väntades avlämna sitt betänkande och där

föreslå laxtiondets upphörande ansågs syftet med motionen i huvudsak komma att bli tillgodosett. Ifrågavarande kommission har även kommit med förslag i detta hänseende. Då emellertid dess förslag till ny konvention mellan Sverige och Finland rörande fisket i gränsälvarna ännu ej blivit föremål för beslut har ej heller förslaget om laxtiondets avskaffande behandlats. Denna unika och orättvisa dubbelbeskattning gäller fortfarande.

Det synes vara på tiden att den unika laxtionde-beskattningen i Torne älv avvecklas och att — på samma sätt som skett på den finska sidan gränsälven — efter år 1927 uppburna laxtionden återbetalas.

Fiskekonvention med Finland

Som ovan nämnts har den år 1954 tillsatta "Svensk-finska kommissionen för översyn av 1927 års konvention angående det gemensamma laxfisket i Torne och Muonio älvar" avgett sitt betänkande. Detta har jämte remissyttrandena över detsamma överarbetats av den s. k. Finsk-svenska gränsälvskommittén, som år 1964 redovisat sina förslag. Någon överenskommelse om ny konvention har dock icke träffats. Detta har bl. a. förklarats bero på en önskan att avvakta den slutliga domen av det s. k. Vitsaniemi-målet, för vilket tidigare redogjorts.

Det måste få ifrågasättas vad frågan om fiskerätten har för betydelse i detta sammanhang. Då det är fråga om gränsvatten erfordras mellanstatliga överenskommelser för fisket i dessa vatten. Detta förhållande kan inte nämnvärt påverkas av om fiskarna från den svenska sidan är arrendatorer eller ägare till fiskerätten. Klart är att det under alla förhållanden är synnerligen önskvärt med gemensamma bestämmelser för fiskets bedrivande liksom för fiskevårdande åtgärder. Svenska staten har i detta liksom i andra liknande sammanhang att söka få till stånd överenskommelser och att därvid företräda svenska intressen, detta oavsett om kronan här löper uppenbar risk att ej längre kunna hävda äganderätten till fisket. Det är givetvis angeläget att dessa överläggningar kan föras och överenskommelse träffas under samverkan med de direkt berörda byalagen och kommunerna i älvdalen.

Som angeläget, oavsett äganderätten till laxfisket, framstår en ändamålsenlig mellanstatlig överenskommelse rörande fisket i Torne och Muonio älvar. Arbetet härför bör fortsättas och ske under samverkan med berörda byalag och kommuner.

Inventering av fiskevatten m. m.

Tornedalsutredningen föreslog att en inventering av fiskevatten i Tornedalen skulle ske. Härvid skulle bl. a. klarläggas behovet av upprensning av utflöden från sjöar till älvar för att möjliggöra vandringsfiskens förflyttningar. Utredningen beräknade att för denna inventering erfordras en tid om tre år. Enligt be-

slut av 1962 års riksdag anvisades att kostnaderna för denna inventering bör bestridas av fiskeavgiftsmedel.

Då ett antal år förflutit sedan detta beslut fattades bör inventeringens resultat snart kunna bli tillgängligt. Det måste då vara angeläget att materialet kan resultera i konkreta åtgärder. En översyn och redovisning i detta syfte bör så fort som möjligt komma till stånd.

Behovet av konstruktiva insatser från samhällets sida för att upphjälpa fisket i Torne älv, dess bivatten och kustområde, är stort. Statsmakternas insatser hittills har, som av det föregående framgår, lämnat åtskilligt övrigt att önska. Vattenregleringar och kraftverksbyggnader har till stor del spolierat många vattendrags värde som fiskevatten. Våra vattendrag längst i norr har inte ännu berörts härav, och tidigare utbyggnadsplaner har uppskjutits på obestämd tid. Det framstår under dessa förutsättningar som angeläget med en snar utredning av frågan om vad som kan göras för att upphjälpa fisket i Tornedalen. En sådan utredning bör arbeta under samverkan med den berörda bygden och givetvis även stå i kontakt med vederbörande finska myndigheter.

Med stöd av vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om åtgärder för främjande av fisket i Torne älv, dess bivatten och kustområde i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 26 januari 1966

Harald Larsson

i Hedenäset